N°. 50. Donderdag 13 December 1917. 17de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR .... } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST ..... } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

KOLONIAAL ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

In Memoriam.

Na een langdurige, langzame ondermijning zijner krachten, waartegen zijn levenslust en levensmoed zich krachtig, met geduld, weerden, ontsliep zacht en kalm, te Leiden op 6 December 1917, 69 jaar oud, *Petrus Elisa Schotel*, gepensionneerd Oost-Indisch ambtenaar. Hij was de zoon van den bekenden vaderlandschen geschiedkenner, Dr. G. D. J. Schotel. Als ambtenaar in den Indischen staatsdienst onderscheidde hij zich door zijne buitengewone toewijding, zijne groote eerlijkheid en onvermoeiden ijver. Ziekte brak zijne Indische loopbaan af. Hij had gehoopt, na het hem toegestaan buitenlandsch verlof, zich verder aan den Indischen dienst te kunnen wijden, maar de uitspraak der keuringscommissie, na het einde van het verlof, stelde hem daarin te leur en deed hem huiswaarts keeren met de verzuchting: ,,Habis perkara" (nu is het uit, de laatste kans verkeken!) Die uitroep gaf den naam aan het toen door hem bewoonde huis langs den Haagweg, dat later behoord heeft aan den wonderdokter, De Haas.

Rust nemen kon de werkzame man met levendigen, opgewekten geest niet, hij trachtte zich nuttig te maken, waar dit hem maar mogelijk was. Dankbaar gedenken velen zijne goede diensten, met de grootste trouwhartigheid bewezen, en onder dezen neemt ook een eerste plaats in de vereeniging ,,*Oost en West*", van welker afdeeling te Leiden hij vele jaren penningmeester is geweest.

Als liefhebbend, opofferend echtgenoot en vader bij zijne nagelaten betrekkingen, als oprecht vriend, op wien men te allen tijde staat kon maken, zal hij bij zeer velen in de herinnering voortleven.

—o—

LEZING van den Heer *H. K. A. Michelsen* uit Haarlem, op *Vrijdag 21 December 1917*, in het American-Hotel (ingang Marnixstraat) te *Amsterdam*. Aanvang 8 uur.

Onderwerp: **Een reis naar en verblijf in de Kolonie Curaçao.**

Wat KAN en MOET er gedaan worden in het belang van de in Nederland studeerende Oosterlingen?

Bij de beantwoording van bovenstaande vraag hebben wij ons niet afgevraagd, wat de Inlander of Chinees, die zijn kind naar Europa zendt, van het verblijf aldaar verwacht, omdat wij vreezen, dat die verwachtingen bij menschen, die de Westersche maatschappij niet of zeer onvoldoende kennen, uiterst vaag zullen zijn, en wellicht voornamelijk, zoo niet uitsluitend gebouwd zullen wezen op het een of ander — onverschillig welk — ,,papier" in het bezit waarvan ze hun kind naar Indië hopen te zien terugkeeren en dat het de poort moet openen van een schitterende toekomst.

Wij hebben ons gesteld op het standpunt van den Westerling, die met belangstellende ingenomenheid, met liefde voor het volk en het land, die een deel uitmaken van Grooter Nederland, de evolutie gadeslaat van den Oosterling en die — hoe hij zich de toekomst ook moge denken — hoopt en vertrouwt, dat er steeds een nauwe band zal blijven bestaan tusschen Nederland en Indië, en die dan ook bij de beantwoording van bovenstaande vraag wel degelijk rekening houdt — zij het niet in de eerste plaats — met hetgeen gedaan kan worden om dien band hechter te maken.

Eerstens hebben we dan na te gaan met welk doel de Oosterlingen, hier bedoeld, naar het moederland gezonden worden.

Is het niet om in Europa zoodanig onderwezen, opgevoed en gevormd te worden, dat ze in hun vaderland teruggekeerd geschikt bevonden worden voor de vervulling van betrekkingen, tot nu toe schier uitsluitend door Europeanen bekleed, dan wel in de Inlandsche maatschappij een eerste plaats in te nemen of tenminste op te kunnen treden als vertrouwde leidslieden hunner rasgenooten. In het eerste geval zullen ze naast, onder en boven zich hebben staan Europeanen, met wie ze hebben samen te werken en om te gaan.

En hoe zal die samenwerking en omgang vruchtbaar en aangenaam kunnen zijn, indien niet de Oosterling zich heeft weten aan te passen aan de Westersche denkbeelden en gewoonten, indien hij niet eenig begrip althans heeft van de verhoudingen in de Westersche maatschappij in al haar schakeeringen.

Doch ook voor hen, die niet onder de ambtenaren opgenomen worden, doch die hetzij in het ,,particuliere" gaan, hetzij een plaats krijgen in de Inlandsche maatschappij, is het noodig, dat ze het gezonde, werkzame Hollandsche leven van nabij zien en meeleven, dat ze waarnemen hoe het gezin de grondslag van de maatschappij uitmaakt. Immers zij, die in Europa hun opvoeding voltooid hebben, moeten in Indië den schakel vormen tusschen de Europeesche en Inlandsche of Chineesche maatschappij.

Vallen ze, in Indië teruggekeerd, geheel in hun ouden kring terug, sluiten ze zich op in de Inlandsche maatschappij, zoo zal hun verblijf in het moederland niet die vruchten dragen, welke ervan verwacht werden, zoo zullen ze blank en bruin niet nader tot elkander brengen. Zijn we het hierover eens, dan is daarmede veroordeeld het onlangs geopperde denkbeeld om de Inlandsche studeerenden onder dak te brengen in een tehuis met een ontwikkeld Javaan aan het hoofd, opdat ze niet van hun adat zouden vervreemden.

Afgezien nog van het feit, dat het voor het oogenblik praktisch onmogelijk is, naar wij gelooven, om

een Javaan te vinden met de noodige ontwikkeling en beschaving om hier in Nederland op te treden als leider van een dergelijk tehuis, komt het mij ondenkbaar voor, dat jonge menschen, al zijn het Inlanders, zich zouden kunnen laven aan de bronnen der Westersche wetenschappen, met jongelieden van ongeveer gelijken leeftijd op dezelfde collegebanken zitten en dan toch in hart en nieren Javanen blijven. Ik vrees, dat hun adat er altijd minder of meer bij zal inboeten. En dat kan zonder schade geschieden; het zou zelfs wel kunnen wezen, dat het verlies een winst bleek te zijn.

De gemoederen van de ontwikkelde Inlandsche jongelui in Indië komen vaak tegen dien adat in opstand en niet dan noodgedwongen onderwerpen ze er zich aan.

Laten dan gerust de in Holland opgeleiden met frisscher geest bezield een en ander overboord gooien.

Onze maatschappelijke verhoudingen, gewoonten, gebruiken en vormen wijzigen zich immers ook voortdurend, maat houdende eenigszins met de voortschrijdende ontwikkeling en de ontplooiing van 's menschen zelfstandigheid.

En zou dan de Inlandsche adat in een keurslijf geperst moeten blijven?

We zijn toch immers allen, Ooster- en Westerlingen, twijgen van den grooten menschenstam, en het diep-menschelijke is ook den Oosterling niet vreemd, al heeft hij zich door verschillende omstandigheden minder en in andere richting ontwikkeld dan de Westerling.

Zonder den Javaanschen adat te bespotten, met de erkenning zelfs van veel goeds, kinderlijks en eerbiedwaardigs, dat hij bevat, behoeven we hem toch niet te verzorgen als een kasplantje.

Was het niet R. A. Kartini, die met vrouwenhand krachtige rukken deed aan den nauwsluitenden keten, die haar en haar zusteren gevangen hield en houdt? Onder den drang naar meerder ontwikkeling lijdt de adat en ongetwijfeld zullen de in Nederland opgeleide Oosterlingen vrijer staan tegenover hun adat, maar dat is goed ook, want is het o.a. niet die vaak geroemde adat, die den groei van het echte, gezonde gezinsleven in den weg staat, den ongedwongen omgang van jongelieden van beiderlei kunne tegengehouden heeft.

Laten de Inl. studenten het Europeesche leven meeleven, doch dat leven genomen in zijn b e s t e, h o o g s t e uitingen. Laten ze in degelijke, werkzame gezinnen den omgang tusschen echtgenooten, ouders en kinderen zien en doortrokken worden van den geest van liefde, vertrouwen, opoffering en werkzaamheid, die daar heerscht; zien en beleven, welk een zegenrijke invloed er uitgaat van een goede, trouwe, ontwikkelde huisvrouw en moeder! Laten ze daar gevormd worden en zich zelf vormen tot zelfstandige, krachtigwillende menschen, die van de hun later te schenken meerdere vrijheid een goed gebruik, doch geen misbruik zullen maken.

Gedurende hun verblijf hier te lande moeten ze zich lid gaan voelen van de maatschappij, waarin ze eenige jaren zullen verkeeren, zonder hun afkomst en nationaliteit te verloochenen.

Waar de overgang voor hen zoo groot is, moeten de gezinnen met zorg gekozen worden, hetzij uit zuiver Nederlandsche, hetzij uit Indische (daarmee bedoelende gezinnen, die een tijdlang in Indië doorgebracht hebben). Doch al heeft men zoo een goede keuze gedaan, zoo zal vaak, ja, meestal een factor ontbreken, n.l. kennis van het karakter en de eigenaardigheden van de Inlandsche jeugd. En het zal vaak noodig blijken, dat er een schakel is tusschen gezinshoofd en pupil. Te veel ziet men in de Inl. jongelui prinsjes, die als zoodanig ontzien en behandeld moeten worden, en aan den anderen kant wordt aan stugheid en onverschilligheid toegeschreven, wat een gevolg is van schroom of vrees zich te uiten, dan wel worden dingen toegestaan, die geweigerd moesten worden. Is het niet voorgekomen, dat een Inlander, inwonende bij een onderwijzer, geregeld één nacht per week niet thuis sliep en dat dit geduld werd? Het is noodig, dat er toezicht uitgeoefend wordt op de gezinnen, dat de hoofden ervan ingelicht en op de hoogte gebracht worden van karakter en eigenaardigheden der inwonende Oosterlingen.

Niet ieder, die in Indië geweest is, kent de Inlandsche jongelui, om van hen, die er nooit den voet gezet hebben, niet te spreken.

Dat alleen de besten onder de Inl. leerlingen naar het moederland gezonden moeten worden, behoeft zeker geen betoog, onder de besten wel te verstaan zij, die p h y s i e k, m o r e e l en i n t e l l e c t u e e l sterk genoeg zijn en voldoende a a n p a s s i n g s v e r m o g e n hebben. Dit laatste is een belangrijke factor voor het slagen, waar de overgang van de Inl. maatschappij, of wilt ge van de Oostersche naar de Westersche, zoo krachtig inwerkt. De moeilijkheid daarvan wordt nog vergroot, indien de komst hier te lande samenvalt met den overgang van de middelbare naar de hoogeschool.

In de onlangs verschenen brochure: „Een oplossing van het onderwijsvraagstuk" van de hand van den heer van Cappelle, directeur der 1e H. B. S. 5 j. c. te Rotterdam — een brochure, waarvan de lezing en overdenking zeer is aan te bevelen aan ieder, die belang stelt in het onderwijsvraagstuk — schrijft deze: „Die leerlingen van H. B. S. of Gymnasium, die na hun eindexamen student worden, hebben weer een zeer moeilijken tijd door te maken. Werden zij eerst in hun studie en hun gedrag gecontroleerd, nu zijn zij opeens geheel vrij. Niemand, misschien alleen een bezorgd ouderhart, spoort hen aan; niemand vraagt hun verantwoording, hoe zij hun tijd hebben gebruikt; op hun kamers doen en laten zij wat zij willen en die vrijheid, die hun, jongelieden van 17 tot 19 jaar, zoo plotseling geschonken wordt, willen ze genieten en gebruiken en: „gebruik wordt dikwijls misbruik"."

En schreef niet de heer Stokvis, directeur der H. B. S. te Semarang, naar aanleiding van een artikel van den heer Lekkerkerker, waarin deze het weinige succes der Javanen bij de studie toeschreef aan de onvoldoende vooropleiding in Indië, welke opleiding, volgens hem, te weinig overeenkomt met de eischen der Indische samenleving, zich te weinig aanpast aan de specifiek Indische behoeften, schreef de heer Stokvis niet: „Voor voortgezette studie is meer noodig dan voldoende verstandelijke vooropleiding, en dit geldt zeker voor den Javaan, die in Holland gaat studeeren. Die heeft noodig geestkracht, ijver, liefde voor zijn volk, èn verstandige raadgevers, die niet bang zullen zijn om hem desnoods de harde waarheid te zeggen. Het gaan naar Holland heeft thans niet bij selectie plaats. Op enkele uitzonderingen gaan thans nog alleen zeer gegoede, aanzienlijke Javanen hun studie aan een Hollandsche hoogeschool voortzetten. Bij de uitzending denkt vader en voogd niet steeds: is de jongen, wat karakter en aanleg betreft, geschikt om in een vreemd land een moeilijke studie te volbrengen, — maar hij wenscht en hoopt het slechts; en voor den jongen man zelf heeft het woord Europa tooverkracht en is het verlangen om een flink en bekwaam man te worden, die voor zijn wachtend volk een steun en voorganger zal kunnen zijn, slechts zeer vaag." En verder: „Ik sprak daar straks van verstandige raadgevers. Sympathie voor de Javaansche studenten bestaat er zeker wel, te veel zelfs. Maar verstandige raadgevers, „vrienden met ijzeren hand", die zonder omhaal hen er op wijzen, dat er hard gewerkt moet worden, hard, vlug en energiek — zulke vrienden zijn er weinig."

Welnu, waar volgens den heer v. C. de overgang van de middelbare school naar de hoogeschool voor Eur. leerlingen zooveel moeilijkheden met zich brengt, is het zeker te verwachten, dat die voor Indische en speciaal Inlandsche en Chineesche studenten dubbel zoo groot zullen wezen.

Zij toch komen in een voor hen totaal vreemde maatschappij, krijgen onderwijs, waarbij hun een groote mate van vrijheid bij de studie gelaten wordt, komen in de studentenwereld, waar de groote vrijheid niet steeds goed gebruikt wordt, en ziedaar

drie kansen voor één om te stranden of te verongelukken.

Wij meenen, dat, indien leerlingen van Opl. Scholen voor Inl. ambtenaren of soortgelijke inrichtingen voor verdere studie naar Europa gezonden werden, er meer kans van slagen zijn zou. Deze zijn toch door hun voortdurenden omgang met de onderwijzers ook buiten de school, meer vertrouwd geraakt met Europeanen; daarenboven is het heele onderwijs niet in de eerste plaats gericht op het aanbrengen van kennis, maar op ontwikkeling en opvoeding van karakter en wil, en geheel ingericht naar de behoeften van de Inl. leerlingen.

Dit nu kan op een H. B. S. niet, omdat daar de Inlanders en Chineezen slechts enkelingen zijn, terwijl de omgang met de leeraren ook niet zoo vertrouwelijk kan wezen.

Hoe gaat het nu, als de Oosterlingen in Holland komen? Wellicht is er niemand, die ze ontvangt, er is geen tehuis waar ze bij aankomst een vriendelijk onderkomen vinden. Ze zoeken kamers, komen meer of minder goed terecht, worden wel of niet geëxploiteerd, kennen de waarde van het geld niet en vinden vrienden, die hen zullen inwijden in de nieuwe maatschappij en daarvoor vaak de kanten zoeken, die nu juist niet het meest bevorderlijk zijn aan het moreel.

Doch ook al geschiedt dit niet, dan nog voelen ze zich niet thuis in het vreemde land, welks bewoners, aard en zeden hun onbekend zijn.

Ze raken uit het evenwicht en dan komt de strijd; ze moeten hun oude gewoonten opgeven, gewoonten, die hun van kindsbeen af als behoorlijk en goed zijn ingeprent; ze moeten, tusschen het oude en het nieuwe, het juiste midden vinden en dat is zeer moeilijk, wanneer hun het noodige aanpassingsvermogen ontbreekt. En menigeen strandt of heeft veel tijd noodig om zijn evenwicht terug te winnen, dan wel vervalt in mystieke droomerijen en wat daarmee in verband staat.

Mij is een geval bekend van een Inlandsch student, die eerst begonnen met werken, daarop gedurende 3 jaren, welke hij droomende en in overpeinzingen doorbracht, het werk liet rusten en nu, nadat hij zijn evenwicht heeft herwonnen, zooals hij zegt, opnieuw aan den arbeid getogen is. Zou dat proces niet sneller en beter zijn verloopen, indien er iemand geweest ware, die den jongen man tot steun geweest was, die hem van raad en voorlichting had kunnen dienen?

En menigeen verongelukt dan, geeft de studie op, vervalt tot ledigheid of erger en verliest alle geest- en werkkracht, en als dan tenslotte het geduld van de verwanten in Indië uitgeput raakt en de jonge man naar zijn vaderland moet terugkeeren, gedesillusioneerd, onvoldaan over de Westersche maatschappij en haar leden, dan bestaat er groote kans, dat hij het getal der ontevredenen in Indië helpt vergrooten, en zich opwerpend als volksleider door zijn halve ontwikkeling zeker gezag uitoefent. Niet alleen om de geldelijke opofferingen, die het gaan naar Holland van de familie of vereenigingen vraagt, doch ook om de energie, die verloren gaat, de ontevredenheid, die opgewekt, het wantrouwen, dat gezaaid wordt, is het zoo noodig om alle krachten in te spannen, teneinde de kans op mislukken zoo klein mogelijk te maken.

Naast hen moet m. i. staan een vertrouwd raadsman, paedagogisch onderlegd, die door den omgang met Inlandsche jongelui hun eigenaardigheden en gebreken kent, hun goede en slechte hoedanigheden, die weet, waarvoor ze in de eerste plaats gewaarschuwd moeten worden, hen met raad en daad bijstaat, hun vertrouwen wint, hen weet vast te houden, als ze struikelen, aan te vuren en te bezielen voor het doel, waarvoor ze in het moederland gekomen zijn, hun door vergelijking met de Indische maatschappij de Europeesche in haar verschillende geledingen en uitwassen leert begrijpen, die hen ernstig terechtwijst, maar steeds gedachtig aan de vele moeilijkheden, die ze te overwinnen hebben, hen weer opwekt, aanvuurt en bezielt, niet alleen vertrouwen vraagt, doch het ook zooveel mogelijk geeft.

Daaraan bestaat in de eerste plaats behoefte.

Maar zal men ons tegenwerpen, is er dan geen Studie-commissie, die zich het lot van de Oosterlingen aantrekt, en die zelfs een tak in Indië heeft, welke zich met het toezicht op de uitzending zal belasten, opdat niet meer rijp en groen naar het moederland zal komen? Die Commissie bestaat inderdaad, is vol belangstelling, wil het goede, doch staat te ver van de jongelui om grooten invloed te kunnen uitoefenen. Den invloed, die van haar uitgaat, dankt ze aan enkele harer leden, die zich tot sommige Oosterlingen bijzonder voelen aangetrokken, doch over het geheel leeft ze niet voldoende het leven der Indische jongelui mee, mist ze ook nauwe aanraking. Naast haar zou iemand moeten werken, die, gerugsteund door de Studie-commissie, in nauwere aanraking met de jongelui kwam, zooals boven geschetst.

De Regeering heeft blijkbaar gevoeld, dat er iets gedaan diende te worden, vooral nu ze in den tegenwoordigen tijd zooveel beurzen voor studeerenden beschikbaar stelt, om in de toekomst eenigszins te kunnen voorzien in den in bijna alle takken van dienst heerschenden ambtenarennood. Ze heeft een oud-resident aangesteld om haar van advies te dienen en tevens toezicht uit te oefenen, of wellicht beter uitgedrukt, zich op de hoogte te houden van de gedragingen en vorderingen der met een beurs of toelage begiftigden. Dat is iets, doch niet voldoende, daar deze ambtenaar, met hoeveel goeden wil bezield, en met een warm gevoel voor den Oosterling, te veel jongelui onder zijn hoede heeft, die ieder voor zich een deel van zijn aandacht vragen, om zich geheel te kunnen geven aan de Oosterlingen. Daarenboven, al is een oud-bestuursambtenaar uit den aard zijner betrekking in veelvuldige aanraking geweest met Inlandsche ambtenaren, daarom kent hij de Inlandsche jeugd nog niet, en behoeft hij nog niet den opvoedkundigen kijk op de jeugd te hebben om de aangewezen leidsman te wezen. Heel veel kans bestaat er, dat de Inlandsche jongelui tot den oud-kandjeng-resident te veel zullen opzien, dat zij, van Inlandsch standpunt, den afstand, die hen van dien ambtenaar scheidt, te groot zullen achten om met de noodige vrijmoedigheid, maar vooral ook met het zoo onmisbare vertrouwen zich tot hem te wenden. En indien de jongelui wegblijven, geen roeping gevoelen tot toenadering, zal dan deze ambtenaar hen opzoeken en voeling trachten te krijgen? Ik meen te mogen veronderstellen, dat hij daartoe niet over zal gaan. En het kan toch noodig wezen, dat iemand ingrijpt, zoo in het belang van de betrokken jongelui, als in dat van derden, zelfs zonder dat inmenging door den Oosterling gevraagd wordt. Dat zulke gevallen bestaan, is mij bekend.

Toch schijnt de Regeering het groote nut van den aanbevolen maatregel niet in te zien, een maatregel, die geen groote offers van de schatkist vraagt, terwijl zij, door niet alles aan te wenden, wat dienen kan, om het slagen van de Inlandsche en Chineesche jongelui bij de studie hier te lande te bevorderen, zich zelf mede verantwoordelijk stelt voor de vele teleurstellingen der schipbreukelingen op de Westersche levenszee.

Het aantal Oosterlingen, op het oogenblik in ons land studeerende, is niet groot en nieuwe komen er niet door het gemis aan bijna alle gemeenschap met de koloniën, zoo hoort men van zekere zijde beweren; het is dientengevolge niet de geschikte tijd, en zoo wordt de oorlog alweer de kapstok, waaraan deze zaak, naast zooveel andere, opgehangen wordt.

Alsof het niet wenschelijk ware om bij het eindigen van den volkerenmoord gereed te wezen om de dan in grooter getale toestroomende studiebegeerigen reeds aanstonds de behulpzame hand te kunnen bieden, ongeacht nog het feit, dat er ook nu reeds nuttig en noodig werk in die richting ongedaan blijft. Moeten er eerst nog meerderen stranden, voordat alles, wat gedaan kan worden ter redding, ook werkelijk verricht wordt: Me dunkt, de feiten bewij-

zen, dat de tegenwoordige regeling niet voldoende is; dat men dan van richting verandere.

Waar de Regeering zoo warm geloopen is voor het denkbeeld om de hier vertoevende Inlandsche bedienden te steunen, mag van haar toch zeker ook verwacht worden, dat ze iets, neen veel zal willen doen, voor de zonen van het ontwikkelde deel van het Javaansche volk. Of vindt de Regeering, dat zij, die zonder regeeringssteun hier te lande gekomen zijn, zich maar moeten zien te redden met steun van de Studie-commissie alleen? Ze is toch ongetwijfeld niet zoo kortzichtig, om niet te beseffen, dat het niet slechts in 't belang van het Javaansche volk, maar ook in haar eigen belang is, wanneer het aantal van hen, die hier studeeren en mislukken, zoo gering mogelijk zij. Het is toch zeker ook niet de bedoeling der Regeering om de Oosterlingen, die voor hun studie en ontwikkeling de groote reis naar het Westen ondernemen, in hun pogen zoo niet te dwarsboomen, dan toch den stroom indirect tegen te houden. Dan geloof ik, dat ze ondervinden zal, dat de steeds wassende vloed niet te keeren zal zijn.

DIXI.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

De Olie-industrie in Kediri.

Uit *Kediri* werd aan de *Loc.* geschreven, dat de maatschappij *Insulinde* voor 500.000 gld. een Chineesche oliefabriek in *Toeloengagoeng* aangekocht heeft. Zooals wellicht minder bekend is, volgt Insulinde bij het opkoopen van dergelijke fabrieken een bepaald systeem. Slechts die fabrieken koopt ze, waar het bedrijf op deskundige wijze met goede hulp gedreven wordt, daar de andere toch gedoemd zijn een kwijnend bestaan te lijden. De betere machines in de goede fabrieken hebben echter een nadeel, daar zij wel een grooter percentage aan olie uit de grondstof trekken, doch ook tevens een hooger gehalte aan zuren, wat de olie bij de inlanders minder gewild maakt.

Volgens verkregen inlichtingen zal Insulinde echter een geduchten mededinger krijgen in een Engelsch consortium, dat reeds enkele fabrieken heeft weten te bemachtigen en moeite doet om de Europeesche fabrieken buiten Insulinde ook in haar kring te trekken. De eisch echter, dat de leiding in Engelsche handen zou komen, moet het grootste bezwaar wezen.

Waar een niet gering deel der productie op buitenlandsche markten moet geplaatst worden, zal de oorlog door het gebrek aan scheepsruimte ook nog van invloed zijn op deze industrie. Reeds is de prijs per blik met een gulden gedaald.

Het aantal persen gesteld op 35, die elk iederen dag 40 picol coprah kunnen verwerken, geeft een totaal van 1400 picol coprah per dag of van 2800 blikken, uitmakende 5,1 wagon.

Ook de aanplant van de katjang in de residentie Kediri zou van belang zijn, en op ongeveer 10.000 bouw gesteld kunnen worden; deze opgaaf moet echter met eenige voorzichtigheid aanvaard worden, daar op de staten de peulvruchten in twee gorepen verdeeld zijn: aardnoten en andere peulvruchten, en het niet zeker is, dat onder aardnoten uitsluitend katjang tanah verstaan moeten worden.

In de afdeeling Toeloengagoeng moet het aantal klapperboomen bedragen 2.200.000 stammen, waarvan er 1.300.000 vruchtdragend zijn. Alle boomen zijn daar klapperboomen, welke eerst na 15 jaren vruchten gaan dragen.

In *Wates* plant men ook Borneosche klappers aan, warvan de vruchten in grootte niet onderdoen voor de Javaansche, terwijl ze het voordeel hebben, dat ze naast een even groote dracht reeds na 4 of 5 jaar vruchten dragen. Ook is een niet te versmaden voordeel, dat de stammen niet zoo hoog worden, zoodat de kroon in de eerste vruchtjaren vanaf den grond of met een kleinen ladder te bereiken is.

Waar bovendien het ontkiemen minder zorgen geeft dan de Javaansche, zou eenige meerdere belangstelling van landbouwkundige zijde alleszins gewettigd zijn.

Te bejammeren is het, dat de boengkil van coprah door het lage stikstof-gehalte (hoogstens 4 pCt.) als meststof minderwaardig is; de katjang-boengkil heeft een stikstofgehalte van gemiddeld 6 pCt.

Het oprichten van meerdere oliefabrieken ondervindt vertraging doordat er geen machines te krijgen zijn.

De Watoedakon-werken.

Het Watoedakongebied, ten westen van *Mjodjokerto* en ten zuiden van den *Brantas* gelegen, is ongeveer 1100 K.M². groot en watert door de Watoedakon en de Brangkal met haar vele zijrivieren op den Brantas af. Het laagste gedeelte van bovengenoemd gebied wordt in den westmoesson door het Brantaswater overstroomd en staat dan vaak maandenlang onder water. Sinds 1900 waren er dan ook plannen in overweging om van dit gebied de afwatering te verbeteren en aldus geschikt te maken voor de suikercultuur en meer winstgevend voor het verbouwen van Inlandsche gewassen.

,,Een tweetal projecten werd opgemaakt, waarvan het tweede meest uitgebreide bij uitvoering 21 ton zou kosten, waarin door de betrokken suikerfabrieken voor 12 ton zou worden bijgedragen. De grondgedachte van deze ontwerpen was om het bovengebied vrij op de bestaande te verruimen en te bedijken, de rivieren op den Brantas te doen afwateren, terwijl het ingepolderde gebied door middel van uitwateringssluizen op dezelfde bedijkte rivieren zou moeten loozen.''

Was men eerst van plan de polders te bemalen, van dit plan werd afgezien en besloten deze door een syphon onder den Brantas op de lagere Soerabajarivier te laten loozen, terwijl in 1914 het plan nog in zoover gewijzigd werd, dat het bovengebied door een nieuw te graven kanaal naar den Brantas zal afwateren, terwijl de benedenloop der bestaande rivieren in het afwateringsgebied onbedijkt blijven en alleen voor de locale polderafvoeren moeten dienen.

Hierdoor was minder grondverzet noodig, het te onteigenen oppervlak kleiner, verkreeg men een absolute scheiding tusschen het boven- en het syphongebied en een overzichtelijker en gemakkelijker te bedienen irrigatiestelsel.

Daar de Watoedakonwerken den bevloeiingstoestand van de plantrayons der betrokken suikerondernemingen belangrijk zullen verbeteren en tevens uitbreiding van rietaanplant mogelijk zal maken, hebben deze ondernemingen zich contractueel verbonden in de kosten bij te dragen.

Nadat in 1914 en 1915 achtereenvolgens het 1e en 2e deel der werken uitgevoerd is, is in dit jaar machtiging verleend om het 3e deel tot stand te brengen.

Staatsrechterlijke kwestie in Indië.

De redacteur van *De Indiër* stelt zich voor verschillende kwesties op staatsrechterlijk gebied in betrekking tot Indië in zijn blad te bespreken en begint met de politie, een onderwerp, dat al heel wat pennen in beweging gebracht heeft en waarover het laatste woord vooralsnog niet gesproken is.

Met den schrijver van een artikel over politie in het tijdschrift voor locale belangen, is genoemde hoofdredacteur het eens, waar deze zegt, dat het bij de invoering van decentralisatie niet gaat om de verhooging van de techniek en de vervolmaking van het technisch politiewerk, maar om een hoogeren vorm van bestuur.

Dit klemt vooral in Indië, waar de politioneele functies van de bestuursambtenaren een voornaam deel vormen van de taak dier bestuurders, zoodat voor de bevolking politie en bestuur hetzelfde beteekenen. Het is ,,een van de meest principieele veranderingen die hier noodig zijn de scheiding in de praktijk door te voeren.''

,,De onpartijdige justitie moet de meest mogelijke waarborgen van onpartijdigheid en rechtvaardigheid bieden en wanneer deze in handen is van het bestuur moet de onpartijdigheid wijken voor de partij en 's de rechtsprekende niet onbevooroordeeld, daar hij in eigen zaak te beslissen heeft, zoodat er van rechtvaardigheid in algemeenen zin geen sprake kan wezen.''

Daar de politie een deel van de organisatie der staatsmacht is, welke volgens moderne opvatting rechtsmacht is, dienen de politie-ambtenaren het recht van den staat en zijn hun plichten, volgens professor Krabbe, rechtsplichten. Daaruit volgt, dat ze zooveel mogelijk onttrokken moeten worden aan invloeden, die hen een steun zouden kunnen maken van de buiten het gewone recht staande staatsmacht.

,,De politie los van de staatsmacht is natuurlijk niet mogelijk, maar het is gewenscht, die zooveel mogelijk zelfstandig te maken in economisch opzicht zoodat zij zich door kwesties van promotie en vastheid van positie er niet toe laat brengen buiten de

rechtsplichten om de wenschen van de staatsmacht te dienen."

Dit nu is in Indië op lange na nog niet het geval, en Indië kan geen rechtsstaat worden, wanneer niet politie en justitie geheel afgescheiden worden van de dragers der staatsmacht en vrijwel onafhankelijk gemaakt worden tegenover de staatsgezaghebbers.

Is er in de Indische samenleving sprake van machtsmisbruik, dan is het meestal gepleegd door ambtenaren van het bestuur als politieleden.

Volgens bovenaangehaalden schrijver kan de rechtsstaat alleen tot zuiverheid komen onder een constitutioneel bestuur en daar de beroepsbestuurders een gevaar zijn, leidend tot het stellen van de machtsorganisatie buiten het gemeene recht, moest naast de scheiding van politie en bestuursfuncties komen de overdracht van de bestuursfuncties aan de vertegenwoordigende lichamen. Het politiebeleid zal dan alleen getoetst worden aan de plicht, en niet aan het dienen van partij- of groepsbelangen.

,,Maar de politie moet haar plichten opgelegd krijgen van het in het recht zetelende gezag en dat gezag moet haar rechtsregelen weten aan te passen aan het in het volk levend rechtsbewustzijn." De politie zal dus een zelfstandig corps moeten wezen met een goed geregelde rechtspositie, terwijl er toezicht moet zijn op de naleving van haar plichten. De vraag is dus, wie dat toezicht zal uitoefenen, en volgens schr. zijn de gemeentebesturen daarvoor het meest aangewezen, want daar de politie voor de naleving der rechtsregelen van den Staat, van het gewest en van de gemeente heeft zorg te dragen, zal het aandeel der gemeentebesturen grooter zijn, naarmate de taak van de gemeenten zich uitbreidt en hoe meer het voor de hand ligt om de gemeentebesturen te laten oordeelen of de politie haar plicht vervult.

Samenwerking tusschen staat en gemeente zou verkregen kunnen worden, doordat de regeering de hoogere ambtenaren benoemde, de gemeenteraden de lagere en de burgemeester of de hoofdcommissaris zelf de allerlaagste.

,,De bezoldiging wordt geregeld door de benoemende macht en de regeering betaalt aan de gemeenten een deel van de kosten der politie evenredig aan het deel der werkzaamheden, voortvloeiende uit de staatsregelingen."

Voor alles echter een regeling der rechtspositie, die de politie zoo onafhankelijk maakt, dat ze, vooral in de binnenlanden en daar waar geen vertegenwoordigend lichaam is, geen steun wordt van het staatsambtenaarlijk gezag buiten de beschreven plichten om.

Na 300 jaren.

,,Den 30en Mei 1919 zal het driehonderd jaar, drie volle eeuwen, zijn geleden, dat Coen den aanval op de Nederlandsche vestiging aan den mond der Tjiliwoeng beantwoordde met de verovering van Jacatra.

Van oudsher tot in het begin der 19e eeuw heeft men dezen datum jaarlijks gevierd als dien der stichting van Batavia. Geen landgenoot kan daarom den 30en Mei 1919 onopgemerkt laten voorbijgaan. Het was een kloeke daad, die stichting van Batavia, dat anderhalve eeuw lang de voornaamste en schitterendste vestiging van Europa in Oost-Azië is gebleven."

Aldus vangt een circulaire aan van het Bataviaasch Genootschap, dat van haar warme belangstelling wil doen blijken door de uitgave van een Gedenkboek Batavia 1619—1919.

Het Genootschap heeft zich voorgenomen in een uit te geven plaatwerk vast te leggen, wat er thans nog rest van Oud-Batavia en tevens de grootheid van dit oude middelpunt van ons gezag duidelijk te maken.

Het wenscht daartoe afbeeldingen met korte toelichting, o.a. een paar plattegronden ter verduidelijking van de geschiedenis en topographie van Batavia ook een van Batavia in 1919; een paar gezichten op Batavia naar oude afbeeldingen; enkele der door Rach omstreeks 1770 geteekende platen van het toenmalige Batavia; photo's en teekeningen van openbare en particuliere bouwwerken en onderdeelen daarvan; enkele portretten van Gouverneurs-Generaal; verschillende merkwaardige grafsteenen; voorwerpen, die betrekking hebben op de geschiedenis van Batavia en het openbaar en bizonder Bataviaasch leven in den ruimsten omvang; eenige belangrijke penningen, munten, zegelafdrukken en archivalia; eenige proeven van oud Bataviaasch drukwerk; kerkelijke oudheden; enkele Chineesche en Inlandsche oudheden en wat verder in aanmerking zal komen. Voor het welslagen van dit breed opgezette plan doet het Genootschap een beroep op de medewerking van allen, die op eenigerlei wijze, hetzij door het geven van een aanwijzing, door photografeeren van voorwerpen of curiosa, dan wel door de toestemming te verleenen tot het afbeelden van een of ander, steun willen verleenen.

Moge het Genootschap den steun van velen erlangen, opdat de herinnering aan de stichting van Batavia, aan den luister, die van deze ster in het Oosten afstraalde in voorbijgegane tijden, worde vastgelegd in een prachtwerk, dat nog na eeuwen zal spreken van den roem van het oude Batavia!

Suriname.

Ter bespreking hebben we nog voor ons liggen het ,,*Rapport over het Surinaamsche Boschwezen, uitgebracht door Dr. A. H. Berkhout, op grond van een inspectiereis, ondernomen in den zomer van 1914*", uitgegeven als bijvoegsel tot de Nederlandsche Staatscourant van 28 September 1917.

Het rapport is gedagteekend 9 November 1914 en ziet dus het licht bijna 3 jaren na de indiening. Aan waarde heeft het daardoor niet verloren; alleen is het jammer dat men van het uitstel der publicatie niet heeft gebruik gemaakt om de geschiedenis van het boschwezen en in het bijzonder de statistieke gegevens aan te vullen.

Het omvangrijke stuk bevat 134 bladzijden druks, plus 15 bladzijden bijlagen. Wij kunnen de 32 paragraphen, waarin het rapport verdeeld is, hier niet op den voet volgen, maar willen hier en daar een greep doen.

Op blz. 13 vinden wij de mededeeling dat de Rijksbouwkundige, die 20.66 M³. Surinaamsch hout in Nederland liet verwerken voor een tweetal gebouwen van de Technische Hoogeschool te Delft, weinig ingenomen was met de resultaten en rapporteerde dat het hout zich buitengewoon moeilijk liet verwerken en dat de gezondheid van de werklieden daarbij leed. Dr. Berkhout merkt daarbij op, dat beide bezwaren zich in vroegere jaren ook deden gelden bij het gebruik van djatihout in Nederland, maar dat gaandeweg de timmerlieden er mede vertrouwd raakten en het vooroordeel verdween. Opmerkelijk is het dat men de Surinaamsche timmerlieden en meubelmakers nooit hoort klagen over de moeilijkheid om het hout te verwerken. Wat den schadelijken invloed op de gezondheid betreft, heeft men in Suriname alleen opgemerkt, dat timmerlieden, die het Surinaamsche groenhart verwerken, soms last hebben van hoest. (Zie ,,*Encyclopaedie van Nederl. West-Indië*" onder *phytomose*).

Op blz. 47 laat Dr. Berkhout de volgende klacht hooren: ,,In een land als Suriname is de hoofdzaak de industrie op gang te brengen. Helaas moet de arme fiscus maar al te vaak te vroeg zijn deel opeischen en wordt dat dan gegeven niet van de winst, maar van het armzalige bedrijfskapitaal en daardoor menige onderneming bij de geboorte gesmoord."

Op blz. 101 een andere klacht:

,,Er is nog zeer weinig bekend van de boschflora in het achterland van de kolonie, maar ook van het overige gedeelte is de tegenwoordige kennis beschamend. Nadat Nederland een paar honderd jaar in het bezit van Suriname is, moet Dr. Pulle verklaren, dat nog slechts de helft der inheemsche planten bekend is. Van tal van boschboomen weet men de wetenschappelijke namen niet."

Zeer terecht zegt Dr. Berkhout op blz. 124: ,,Vroeger werden de wegen beplant met koningspalmen en mahonieboomen, beide uitheemsche gewassen. Later werd de djoewa (Cassia Florida) uit Nederlandsch Indië ingevoerd. Het zou een veel

aangenamer en rianter indruk maken zoo langs elke hoofdstraat in Paramaribo een andere inheemsche boomsoort geplant werd. Er zijn in het bosch meerdere boomsoorten, zooals Andira inermis, die in bloei ware prachtstukken zijn."

In § 29 wordt de stichting van een land- en boschbouwmuseum, te verbinden aan den Cultuurtuin, bepleit. „Bezoekers van buiten zal het Museum niet veel trekken, maar van het Museum uit kunnen gemakkelijk en vlug monsters naar belangstellenden in Europa gezonden worden. Een ruime collectie houtmonsters, waarvan de identiteit vaststaat, is in de kolonie bepaald noodig om zekerheid te hebben van den soortnaam van het geëxporteerde hout."

Aan het resumé, dat aan het eind gegeven wordt, ontleenen wij het volgende:

„7. Raadzaam is het, die (de exploitatie n.l.) voorloopig aan de particuliere nijverheid over te laten, waarbij van Gouvernementswege ruimschoots hulp is te verstrekken. De fiscus moet zich in den beginne zoo weinig mogelijk doen gelden. Een Surinaamsche houtaankapmaatschappij, die flinke dividenden uitkeert, beschouwe men niet als een parasiet, maar als een reclamemakend lichaam voor de kolonie. Men naaste later een billijk deel van de winst, maar tappe niet te voren een deel van het levensbloed af.

15. Er valt op boschbouwkundig gebied nog zeer veel in de kolonie te doen. De aanvankelijk slechte uitkomst mag er niet toe leiden van verdere pogingen af te zien. Suriname is grootendeels een boschland. In de toekomst is het aangewezen om te helpen voorzien in de steeds stijgende behoefte aan hout en tropische boschproducten in Europa. Het hangt geheel af van de wijze, waarop men zich voor die taak zal voorbereiden, of die toekomst meer of minder in het verschiet blijft.

22. Langer het boschbeheer bij wijze van proef voort te zetten, moet ten sterkste ontraden worden. De hoeksteen van elk boschbedrijf is juist de duurzaamheid. Waar er zulk een lang tijdperk verloopt tusschen zaaien en oogsten als bij den boschbouw, wordt het geheele bedrijf op losse schroeven gezet, zoo men de zekerheid mist van wat men feitelijk wil.

23. De bewijsgrond, dat de kolonie arm is en de middelen mist om in meerdere dringende behoeften te voorzien, mag geen aanleiding geven om de bosschen geheel aan verwaarloozing over te laten."

De Koloniale Staten hebben dikwijls blijk gegeven weinig prijs te stellen op het behoud van het boschbeheer. Wij vestigen daarom in het bijzonder de aandacht op de volgende mededeeling van Dr. Berkhout sub 26 van zijn resumé:

„Toen op Java meer dan 25 jaar boschambtenaren waren werkzaam geweest, kon men nog niet op afdoende geldelijke uitkomsten bogen en werd van vele zijden op afschaffing van het boschwezen aangedrongen. Thans zijn de netto opbrengsten der djatibosschen op dat eiland bijna 3 millioen gulden per jaar."

WAT DE INLANDER ZEGT.

Associatie. Spoedig zal er, volgens de *Pantjaran Warta*, te Batavia een weekblad verschijnen: *de Inlandsche Stemmen*, dat zal strijden voor de verwezenlijking van genoemd ideaal, tegen elke macht, die het tracht te belemmeren. Het blad zal oorspronkelijke artikelen bevatten, alsook besprekingen van belangrijke beschouwingen uit de Inlandsche pers. Het wordt gedrukt bij „*Evolutie.*"

Boedi-Oetomo. De *Sinar Djawa* maakt melding van een vergadering dezer Vereeniging ten huize van den heer *Atmodirono* aan den Karrenweg te Semarang *Mas Ngabei Dwidjosiwojo* hield er een lezing over het doel en streven van *Boedi Oetomo* en over zijn reis met de *Indië-Weerbaar-deputatie*. Slechts een veertigtal belangstellenden waren hierbij tegenwoordig. Op onderhoudende wijze gaf spreker in het kort een verslag van zijn reis naar en verblijf in Nederland. Bij het resultaat, n.m. de schenking door handel en industrie van de som van drie millioen voor een *Indisch Technicum*, bleef hij langer stilstaan, om op het gewicht hiervan in het bijzonder de aandacht der toehoorders te vestigen. Toen er in Holland beraadslaagd werd over het nut, dat deze instelling voor de Indische bevolking zou afwerpen, had spreker onmiddellijk de aandacht gevestigd op het feit, dat indien vastgehouden werd aan den toelatingseisch (het einddiploma van een vijfjarige H. B. S.) in het eerste tiental jaren het aantal Inlandsche studenten zéér zeker tot een minimaal aantal beperkt zou blijven. Het resultaat van die gedachtenwisseling was toen, volgens spreker, dat besloten werd het afloopen van drie jaren der H.B.S., dan wel het einddiploma eener M.U.L.O.-school als eisch zal worden aangenomen voor de toelating tot de voorbereidende afdeeling van het technicum, welke in twee cursussen zou worden gesplitst. Hierna zou men eerst toegelaten kunnen worden tot de studie van de eigenlijke Hoogeschool. Spreker had zich verwonderd over de geruchten, die omtrent de eventueele plaats, waar deze Hoogeschool zou komen te staan, in de Indische pers de ronde hebben gedaan, daar de keuze in Holland eveneens op Djokdja was gevallen. Ten slotte deelde de heer Dwidjosiwojo nog mede dat ze, volgens het oorspronkelijke plan, in 1918 geopend zal worden, terwijl een aantal beurzen ter beschikking zullen worden gesteld. Nadat eenige aanwezige *Sarikat Islam*-bestuursleden enkele vragen hadden gesteld, werd de bijeenkomst, die eerst bij half tien geopend was, bij éénen gesloten.

Sarikat Islam. In een vergadering dezer vereeniging te Buitenzorg, heeft de heer *Abdoel Moeis* verklaard zich, in de beweging om op te komen voor de rechten der Inlandsche opgezetenen van de particuliere landen, aan de zijde van den kleinen man te scharen, maar hij ried het publiek aan zich eerst grondig op de hoogte te stellen van de wederzijdsche rechten en verplichtingen, in de verhouding tot den landheer. Weet men nauwkeurig wat de bepalingen behelzen, dan eerst kan men nagaan, of de landheer werkelijk de wet overtreedt en of men met goede vooruitzichten tegen zijn maatregelen kan opkomen. Vóór alles is het daarom z.i. noodig, dat de voorschriften betreffende de particuliere landerijen in het Soendaneesch en overal verkrijgbaar worden gesteld. De welsprekende woorden van den redenaar werden herhaaldelijk met applaus begroet. *Oetoesan Hindia.)*

Missie Liefrinck. De *Oetoesan Melajoe* bevat een verslag over het onderzoek door het Lid in den Raad van N.-I. te Saralangoen en Bangko in Djambi gehouden. De schrijver vermeldt niet te weten, hoe het onderzoek te eerstgenoemder plaats is afgeloopen, omdat hij te Bangko woont. Hij heeft echter vernomen, dat de regeeringscommissaris de gevangenis te Saralangoen heeft bezocht, waar de gevangenen verklaarden, goed voedsel te krijgen. Op de vraag waarom zij tegen het Gouvernement waren opgetreden en de ambtenaren hadden vermoord, gaven zij eerst geen antwoord, doch tenslotte bekende één hunner schuld: In groote domheid waren zij van meening geweest dat er werkelijk een Maleisch vorst zou optreden, in welke opvatting zij versterkt werden door het bericht, dat de *Radja Stamboel* (de Sultan van Turkije) oorlogschepen en vliegmachines zou zenden. Er werd zelfs verteld, dat aan de monding van de Djambi-rivier (de Batang Hari) reeds een groot Turksch oorlogschip geankerd lag.

Indië Weerbaar. Den 12en September j.l. hield de Sarikat Islam te Soerabaja een vergadering, waarin de heer Abdoel Moeis, bij verhindering van den heer van Hinloopen Labberton, het woord voerde. Het doel van deze vergadering was te protesteeren tegen de handelingen van de socialisten tegenover *Indië-Weerbaar*. De spreker gaf aan de socialisten de schuld, dat zij tweedracht hebben willen zaaien in het kamp van de *Sarikat Islam*. Hij gaf hun hieromtrent een ernstige waarschuwing. De heer Baars gaf daarop een toelichting van het standpunt der Socialisten. De heer Tjokroaminoto vroeg toen aan de Inlanders, of zij vóór of tegen de *Sarikat Islam* waren, waarop allen eenstemmig vóór antwoordden. *(Oetoesan Hindia)*.

De afdeeling Semarang van de *Sarikat Islam* heeft volgens hetzelfde blad, een voorstel aan het Centrale bestuur ingediend, om in October te Batavia een algemeen congres te houden, teneinde het besluit, dat in het vorige jaar op het congres te Blitar ten opzichte van *Indië-Weerbaar* genomen was, nietig te doen verklaren, als zijnde onvereenigbaar met de belangen der Inlanders. Het Centraal bestuur heeft hierop geantwoord te zullen aftreden, indien dit voorstel werd aangenomen.

Rietbranden. Hetzelfde blad vermeldt, dat naar aanleiding van de toeneming van het aantal rietbranden in de afdeeling Blitar, het Bestuur voornemens is een aparten wedono aan te stellen, speciaal voor den tegengang van die branden. De ondernemingen van de *Handelsvereeniging Amsterdam* hebben hiervan het meest te lijden. *(Pewarta Soerabaja).*

De Mangkoenegaran. De landbouwleeraar Lekkerkerker werd, volgens hetzelfde blad, te Solo verwacht om samen met den *Prang Wedono* (het hoofd van het Mangkoenegorosche huis) de zaak der volkslectuur te regelen. In het volgende jaar is men van plan in het gebied van dezen vorst uitbreiding te geven aan het volksonderwijs. Om te beginnen zullen er tien dessascholen in de afdeeling Wonogiri en tien in Karanangar opgericht worden. Een som van 30 mille is daarvoor voorloopig op de landsbegrooting gebracht.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Japan-vrees. Te Semarang werden de reclameplaten van de zoogenaamde „*Pil Djintan*" (Japansch fabrikaat) verboden. Naar aanleiding hiervan schrijft *Aladin* in de *Warna Warta*, dat dit verbod klaarblijkelijk is ingegeven door de vrees voor Japan en het feit, dat de tegenwoordige Europeesche oorlog een grens heeft gesteld aan de macht der blanken. Deze macht is thans op het gele ras overgegaan. Hierin is een beschikking Gods te zien. Het verwijderen van die reclameplaten is slechts als een soort van plagerij te beschouwen, want als Japan werkelijk kwade bedoeling ten opzichte van Indië koestert, heeft het niet noodig van reclameplaten gebruik te maken. Nederland en zijne koloniën zijn in het geheel niet tegen Japan opgewassen volgens bovengenoemd blad.

In een ander nummer verhaalt dezelfde schrijver, dat de tegenwoordige oorlog niet zal eindigen, vóór en aleer ook Nederland, Spanje, Zwitserland, Noorwegen, Zweden en Denemarken daaraan deelgenomen hebben. En als het zoover gekomen is, zal er geen „geel gevaar" meer zijn, want de vlag der gelen zal dan vrijuit wapperen.

Dezelfde schrijver meent ook, dat overdreven is de vrees, die de Hollanders voor Japansche spionnen hebben. In iederen Japanschen *tjao* of *katjang*-verkooper wordt een spion gezien, omdat geacht wordt, dat zijn nering hem geen voldoend middel van bestaan waarborgt. *Aladin* acht deze vrees ongegrond. Japan toch, zegt hij, heeft in dezen oorlog Ned.-Indië groote diensten bewezen. Vele artikelen, die niet meer uit Europa betrokken konden worden, kreeg men nu van Japan. Met zijne schepen werden de bedevaartgangers eerst naar Japan gebracht, wat geen Europeesche maatschappij heeft durven doen, uit vrees voor de Duitsche duikbooten. Maar weet de Regeering dan niet, dat er in Indië tal van Europeesche spionnen vertoeven? Weet zij dan niet, dat in het Indische leger een Duitscher het van soldaat tot officier kan brengen en zelfs in hoogere rangen kan opklimmen? Deze is eerder een spion te achten dan een *tjao* of *katjang* verkooper.

Meten met twee maten. In bovengenoemd blad staat een scherp artikel hierover naar aanleiding van den eisch van zeven dagen gevangenisstraf tegen een Europeaan, die zich aan een minderjarig Inlandsch meisje vergrepen had. Een vergelijking wordt dan gemaakt met een Inlander of Chinees, indien deze zich aan hetzelfde vergrijp tegenover een Europeesch meisje heeft schuldig gemaakt. En dan mag hij God danken — zoo roept de schrijver uit — als hij er met tienmaal zooveel dagen afkwam.

Bescherming. Naar aanleiding van het telegram van de Vereeniging „*Siang Hwe*" te Semarang, aan de Chineesche Regeering om oorlogschepen naar Ned. Indië uit te zenden, wordt in het *Bat. Nieuwsblad* er op gescholden, schrijft de *Perniagan*, maar het blad moet niet vergeten — alzoo de schrijver — dat het geschrijf in de *Oetoesan Hindia*, *Pantjaran Warta*, *Indiër* en *Het Vrije Woord*, wijst op zooveel ontevreden stemmen onder de verschillende rassen in Ned.-Indië, die aandringen op een revolutie, zoodat er geen sprake is van een bescherming der Regeering ten aanzien van hare onderdanen. Ja op het papier wordt zij gewaarborgd, maar daadwerkelijk bestaat zij niet. En van een bescherming zal er in het geheel geen sprake meer zijn, zoodra Nederland in den oorlog betrokken wordt. Dan zullen de ontevredenen niet meer te houden zijn en een toestand van anarchie zal er heerschen. Vervolgens vraagt de schrijver aan het *Nieuws van den Dag v. N.-I.*, dat ook den mond vol heeft over die bescherming — of het zich nog herinnert, hoe 't met deze bescherming stond tijdens de Sarikat-opstootjes in Toeban en Tanggerang, toen de Chineezen aangevallen, mishandeld en gedood, hunne woningen verbrand werden? Heeft men 't dan reeds vergeten, dat de ambtenaren, met name de assistent-resident Johan en de voorzitter van den landraad Mr. Millius, die krachtig tegen de *Sarikat Islam* wenschten op te treden, door de Hooge Regeering in het ongelijk werden gesteld?

Chineesch Onderdaan. De Regeering doet haar best — zoo wordt in hetzelfde blad geschreven — de in Indië geboren Chineezen *(pranakans)* ver van de in China geborenen te houden *(singkehs)*. Wel is dit een bewijs, dat die noeste werkers in Ned.-Indië niet gemist kunnen worden. Aan hen werd het Nederlandsch-onderdaanschap verleend, zonder dat daaraan eenig voordeel verbonden is. Het zoude goed zijn — alzoo de schrijver — in Nederland daartegen te protesteeren, opdat zij mogen zijn en blijven onderdanen van het Chineesche rijk.

Meer Scholen. In de *Javasche Courant* zijn de statuten opgenomen van de vereeniging *Tiong Hoa Li Hok Hauw* te Batavia, die zich ten doel stelt een of meer scholen op te richten en in stand te houden ten behoeve van meisjes behoorende tot de Chineesche bevolking. *(Pewarta Soerabaja).*

Chineesche Actie. De *Pewarta Soerabaja* vernam, dat te Semarang een conferentie in de *Siang Hwee* heeft plaats gehad van het comité van actie, waarop de terugkeerende deputatie van Bandong haar verslag uitbracht van hetgeen op het groote congres der Chineezen aldaar werd verhandeld.

Voorts vernam het blad, dat weldra een nieuwe actie zal worden georganiseerd, om te komen tot de oprichting van een *Centralen Chineeschen Bond*. Als de meest geschikste plaats wordt Semarang in aanmerking gebracht voor den eventueelen zetel van den Bond, aangezien deze stad in het centrum van Java ligt en van alle kanten gemakkelijk te bereiken is en aangezien de Chineesche gemeente daar ter stede bekend staat als de meest vooruitstrevende van Java.

De heer Minawi, de Japansch-Maleische journalist, die wegens zijn geschrijf in de *Pertimbangan* indertijd veroordeeld werd en zijne straftijd thans te Semarang heeft uitgezeten, zal in de redactie van de *Sin Po* te Batavia worden opgenomen. *(Sin Po).*

Borneo Development Company. De *Pewarta Soerabaja* vernam uit de Straitspers, dat in Japan een maatschappij van dezen naam is opgericht, ten doel hebbende rubberondernemingen in Borneo te exploiteeren. Of het in Britsch of Nederlandsch Borneo zal zijn, wordt niet vermeld. Als het hoofd van deze maatschappij wordt genoemd de heer *Sobasjo Wabai*, terwijl als leider der aanplantingen de heer *Morio Tarigosjo* zal optreden.

„Politieke Inlichtingen Dienst". De *Warna Warta* keurt deze nieuwe instelling af. Van waar en van wie zal dit bureau nu zijn inlichtingen moeten krijgen? zoo vraagt schrijver. Natuurlijk van spionnen, die ontslagen worden, als zij geen inlichtingen kunnen verstrekken. Het gevolg hiervan is, dat zij „*katrangans*" maken (duimzuigen dan wel verzinnen). Zoo lang er in Ned.-Indië nog geen anarchisten en oproerlingen onder de Indische onderdanen worden aangetroffen, acht schrijver dezen dienst ten behoeve van Ned.-Indië volstrekt onnoodig.

Geheime Loterijen. De Gouverneur-Generaal heeft de erkenning van rechtspersoonlijkheid van een tweetal Chineesche vereenigingen in de Westerafdeeling van Borneo te Pontianak en Singkawang ingetrokken, aangezien gebleken is, dat bedoelde vereenigingen geheime loterijen hebben gehouden, waarbij een zekere dwang werd uitgeoefend, zoodat zij voor de meerderheid der deelnemers gelijk te stellen waren met heffingen. Die geldinzamelingen werden voor ongeoorloofde en somtijds voor staatkundige doeleinden gehouden. Ook strekte zich overigens de bemoeienis dier vereenigingen ver uit buiten de grenzen van hetgeen als haar doel in de statuten is aangegeven, terwijl van haar eene niet toelaatbare actie uitging en zij de haarden vormden, van waar uit onrust onder de Chineesche bevolking werd ge-

wekt, zoodat zij gevaar opleverden voor de openbare rust en orde *(Sinar Sumatra)*.

Mekka-vlag. De *Pewarta Soerabaja* vernam, dat door den Sherif te Mekka een nieuwe vlag is ingewijd, door alle vorsten in Mekka te voeren als symbool van hun broederschap en eensgezindheid, met alle geloofsgenooten onder de Arabieren in Mekka. De vlag heeft drie kleuren, die vertikaal loopen, n.m. groen, wit en zwart, terwijl een vierde kleur geel horizontaal dwars over de drie andere kleuren gaat. Volgens den Sherif dateeren die kleuren, de eerste van den tijd van Ali en Fatimah; wit was de kleur van Oemayah, zwart van de afstammelingen van Said Abbas en geel van de vroegere vorsten van Mekka.

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen

Marokko als Duitsch oorlogsdoel.

Een Duitsch Marokko, de vraag is niet nieuw. Zij heeft integendeel vóórdat de groote oorlog uitbrak, Europa in spanning gehouden en is vele jaren een van de neteligste kwestiën geweest in de Europeesche politiek. Na 't verbreken van den vrede was er niet veel meer over gesproken. Wel werd van Duitsche zijde opgekomen tegen de behandeling, die den Duitschers in Marokko te beurt viel, maar dat is een van die twistpunten, welke achtereenvolgens voor de vreemden in alle koloniën aan de beurt zijn gesteld. Onlangs is de gedachte, om een D. Marokko in de vredesvoorwaarden te bedingen, in No. 8 van de „Deutsche Kolonialzeitung'' weer aan de orde gesteld door Kuno Waltemath, en in No. 11 van dat tijdschrift (20 November) geeft Dr. B. Stichel een uiteenzetting van de factoren, die z.i. voor de verwezenlijking ervan spreken.

Eeuwenlang heeft 't rijk der Sherifen zich van de buitenwereld afgesloten weten te houden, en zijn middeneeuwsche instellingen behouden, totdat de handelspioniers uit Engeland, Duitschland, Frankrijk en Spanje vasten voet wisten te krijgen in 't, den christenen vijandige, gebied der mohamedaansche stammen der Berbern, Mooren, Arabieren, Negers en der Joden. Het totaal aantal bewoners wordt op 7 millioen geschat. Men slaagde erin verdragen te sluiten met de autocratische sultans, nakomelingen van den profeet, tot bescherming van de Europeanen.

Tot in de 90-er jaren van de vorige eeuw interesseerden zich de groote mogendheden ongeveer in gelijke mate voor 't rijk gezegende land en stonden zij daarbij op den grondslag van 't internationale verdrag van Madrid van 1880. Frankrijk verbrak dit vreedzaam gemeenschappelijk arbeiden, dat de souvereiniteit en integriteit van Marokko, evenals de gelijkberechtigdheid van alle concurreerende mogendheden, wilde eerbiedigen. Van de Algerische grens uit begon 't de vreedzame doordringing, onder voorwendsel van zijne grenzen te willen verzekeren. 't Had, volgens den schr. toen reeds als einddoel de overige mededingers te verdringen om zich alleen de economische en politieke voordeelen te verzekeren. Italië werd met de Tripolis-vooruitzichten gepaaid. Spanje kreeg een zone aan de Middellandsche Zee. In 1904 wilde 't bekende verdrag een einde maken aan alle getwist tusschen de sterke machten, Engeland desinteresseerde zich van Marokko, terwijl Frankrijk zijn betwistbare rechten op Egypte prijs gaf. Duitschland was hierbij buiten gesloten. De reis van den keizer naar Tanger was 't antwoord op dezen zet van Delcassé. Dit leidde slechts tot een nauwer verband van Fr. met Eng. Maar Delcassé slaagde er niet in den Russischen bondgenoot, die door den oorlog met Japan verzwakt was, voor een oorlog te winnen. daarom liet Fr. zich vinden om den wensch van den sultan te steunenen voor een internationale conferentie, die te Algericas bijeenkwam.

Het beginsel der souvereiniteit en der integriteit werd opnieuw uitgesproken. De Fransch-Engelsch-Italiaansch Spaansche samenwerking wist aan Fr. echter de politiemacht te doen toekennen, maar 't was hiermede niet tevreden. 't Wist voorwendsels te vinden om in 1907 Uschda te bezetten, liet in 't zelfde jaar, na een beschièting door de marine, een landing uitvoeren bij Casablanca en 't daarachter liggende rijke achterland van Schauja bezetten. In 1909 sprak Fr. toch in een verdrag met Duitschl. nogmaals de integriteit van 't Sherifenrijk uit, maar dit belette 't niet in 1911 Fez te bezetten. Toen verscheen de „Panther'' voor Agadir, zoo de wereld toonende dat 't D. ernst was met de verdediging van zijn rechten. Mag men Dr. Stichel gelooven, dan zou 't toen reeds zeker tot een oorlog gekomen zijn, indien Fr. erop had durven vertrouwen, dat Engeland zijn troepen naar Vlaanderen wilde doen oversteken om ze tegen D. aan te voeren.

Om nu toch in de gewenschte richting door te ijveren, moest Fr. 't op een nieuwe conferentie aansturen, waarin de Duitsch-Fransche-Marakko-Kongo regeling eigenlijk tot doel had D. te doen afzien van zijn verzet tegen een Fr. protectoraat over Marokko. Fr. offerde hiervoor een stuk van zijn Kongogebied. 't Beginsel der open deur werd behouden, de afgesloten overeenkomsten bleven van kracht, de consulaire uitspraak bleef bestaan.

Fr. kon nu Marokko geheel gaan beheerschen, maar 't bleef zich ook richten tegen de rechten, die D. nog had weten te bedingen. De in 1912 ingevoerde protectoraatsmaatregelen gingen tegen die rechten en de D. belangen in. Tariefschikkinen, politieke vervolgingen, bemoeilijkten 't leven der D. in Marokko. Fr. lokte de D. regeering tot tegenmaatregelen uit. Deze bleef echter beproeven door gemeenschappelijk overleg tot een oplossing te komen, maar de toenmalige onderstaatsecretaris Zimmerman, wees, kort voor 't uitbreken van den oorlog, in den Rijksdag toch in 't openbaar op 't verbreken van 't verdrag door Fr., waarbij hij duidelijk te kennen gaf dat van een prijsgeven der D. rechten geen sprake kon zijn.

De oorlog kwam.

Wij zullen de uitlatingen van den schr. in den zakelijken vorm brengen. Fr. liet de keizerlijken zaakgelastigde, na een overval op diens gezantschapsgebouw, met zijn medewerkers uit de internationaal verklaarde stad Tanger naar een Fr. oorlogsschip overbrengen en naar een Ital. haven vervoeren. Als minder bekend vertelt schr., dat generaal Lyautey, de resident-generaal van Marokko, een Elsasser is, die zijn Duitschen naam verbergt achter den n o m d e g u e r r e, welke hij na een overwinning in Indochina aannam. Hij heeft den inlanders openlijk samenrotting tegen de D. gepredikt. Fr. spreekt over Marokko als van zijn jongste en mooiste kolonie, 't denkt niet meer aan D. rechten.

Wordt thans de vordering „Marokko Duitsch'' weer aangeheven, dan moet de Marokkovraag wel volgens de nieuwe verhoudingen gesteld worden, zoodat 't aanknoopingspunt niet gezocht moet worden bij 't gebeurde vóór den oorlog, maar voor D. is genoegdoening te verlangen voor 't beleedigde rijk en de aangedane smaad.

Had D. in de tien jaren, die den oorlog vorafgingen, op zijn rechten in Marokko onvoorwaardelijk blijven staan, dan zou er nu een Duitsch Marokko zijn. Ook zou Marokko gewonnen zijn, indien D. in 1911 de strijd erom had willen aanbinden met Fr. en Eng., misschien was een bedreiging daarmede zelfs al voldoende geweest. De vredeszin van den keizer heeft 't conflict toen vermeden, velen ten spijt, die behalve de kwestie zelf er ook een prestige verlies in zagen. In Fr. zelf werd „Guillaume le pacifiste'' destijds genoemd, maar men bleef in de oude lijn voortgaan, Marokko is ten slotte een der oorlogsoorzaken geworden. Is 't dan niet logisch dit ook bij de afdoening in herinnering te brengen?

De vraag wordt echter ingewikkeld omdat Spanje en Eng. ook belangen in Marokko hebben en van hun rechten zeker geen afstand wenschen te doen. Van Spanje is dit natuurlijk niet te verwachten. Eng. is ook in 't geheel niet gesticht over de neiging van Fr. om anderen buiten 't protectoraat te sluiten. Artikelen in de „Manchester Guardian'', de „Near East'', de „African World'' hebben hier tegen stelling genomen, en de kortgeleden opgerichte „Britsh Merchant's Morocco Association'' is ondubbelzinnig tegen 't Fr. monopolie gericht. 't Is daarom volstrekt niet zeker dat Marokko onvoorwaardelijk aan Fr. zal worden toegedacht, zelfs wanneer de Entente de vredesvoorwaarden mocht kunnen opmaken, al zal dan aan D. wel geen deel worden toegedacht. In 't tegeovergestelde geval, wanneer de Centralen hun stempel op de vredesbepalingen kunnen drukken, zal echter zeker D. de post Marokko op de afrekening moeten brengen. Dit is ook noodig als zekerheidsstelling voor de rechten der D. in dat deel van Afrika, en uit een strategisch oogpunt.

Hierbij is op de eerste plaats te rekenen op steunpunten voor de vloot, en Marokko ligt zoo dat van daar uit de handelswegen over zee langs de Afrikaansche kusten loopen, en zelfs die naar Indië beheerscht kunnen worden, evenals de verkeerswegen van de Middellandsche zee met de buitenwereld.

Door de deelneming van een half millioen donkerkleurige strijders aan den oorlog in Fr., wier aantal men er tot 2 millioen denkt uit te breiden, is op een andere wijze een waarschuwing uit gesproken tegen 't verwaarloozen van de D. belangen in N. Afrika

De economische belangen gaan hand aan hand met de militaire. Marokko kan vele producten voor den D markt leveren.

Naar aanleiding van deze beschouwingen van Dr. Stichel herhalen wij onze vroeger reeds gemaakte opmerking, dat in de vraagstukken, die buiten Europa spelen, de groote moeilijkheden liggen om tot de wereldvrede terug te keeren vóórdat een der partijen zich overwonnen moet erkennen. Wie moet de Bagdadspoor en de daaraan verbonden politiek beheerschen, moet de vorst van Hedscha's blijven of heengaan, moet de kedive van Egypte weer abdiqueeren? Moet D. weer in bezit komen van alle verloren koloniën? Moet Italië of Turkije meester zijn in Tripolis? En wie moet de verhoudingen regelen?

Uitbreiding van de scheepsruimte in Japan.

Terwijl in een groot deel van de wereld de scheepsruimte door de beperking van de vaartvrijheid nutte-

loos gebonden ligt, weet Japan zijn tonnenmaat blijkbaar nog maar steeds uit te breiden en vindt 't nieuwe wegen voor zijn handelsvloot.

De „Toyo Kisen Kaisha" heeft besloten een nieuwe lijn te openen van Kobe naar Calcutta via Honkong en Singapore, die 2 maal per maand afvaart. De dienst zou reeds in October begonnen zijn. Tot nu toe onderhield alleen de „Nuppon Yusen Kaisha" een dienst langs deze route. Deze st. v. m. zullen voortaan in concurrentie werken.

Eenige Japansche suikerfabrikanten hebben verder besloten zelf stoomschepen aan te koopen voor de verzending van hun verwerkte suiker, in verband met 't onvoldoende der beschikbare scheepsruimte en met de hooge vrachten.

Jerusalem.

Wat te verwachten was, is geschied. Generaal Allenby heeft den 8en van Bethlehem en Jericho uit een omvattende beweging uitgevoerd. De heilige stad heeft zich, afgesloten als zij was, toen overgegeven.

Britsche ambtenaren zullen te zamen met den Br. gouverneur en gesteund door Br., Fransche, Italiaansche en Indische bewakingstroepen, voor de veiligheid der heilige plaatsen waken.

Ook bij de vermeestering van de stad werd alles gedaan wat mogelijk was om schending en schade te voorkomen, dit heeft de in bezitneming nog eenigszins vertraagd.

't Zullen wel heel bijzondere emotiën zijn, die de moderne kruisvaarders bezielen, nu zij 't heilige land andermaal aan de Turken ontnomen hebben, emotiën, welke nog een eigenaardig karakter hebben nu de Mohamedaansche troepen uit Br. Indië aan de vermeestering hebben deelgenomen. Christmas vieren als veroveraar van de door Christus gewijde plekken, zou dit geen vredesstemming kunnen doen ontstaan, bij 't aanheffen van 't lied van vrede op aarde?

Verkorte verbinding.

Volgens de mededeelingen van 't Kon. Ned. Aardr. Gen. is de Federated Malay States Railway tot de grens van Siam doorgetrokken, waar aansluiting verkregen is aan 't Siameesche spoorwegnet. Zoo is een directe verbinding tot stand gebracht tusschen de Straits Settlements en Bangkok. Tot nu toe nam de reis over zee 3 à 4 dg. in beslag, deze wordt nu belangrijk bekort.

Dit kan ook Penang zeer ten goede komen. 't Verkeer van daar naar Bangkok ging tot nu toe om 't schiereiland via Singapore. De regeering der F. M. States is voornemens te Prai, op 't vasteland tegenover Penang gelegen, werven voor schepen met grooten diepgang aan te leggen. De Europ. mails zullen, in plaats van over Singapore, rechtstreeks over Penang gaande 5 dagen winnen. Men hoopt in April 1918 een wekelijksche expres in beide richtingen Penang—Bangkok te doen loopen.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

In- en Uitvoer.

In het Nr. van 5 Dec. een beschouwing van H., waarin de schr. mededeelt dat sedert het nijpend gebrek aan looistoffen tengevolge van den oorlog, de vraag naar dividivi (zie voor bijzonderheden de Encyclopaedie van West-Indië) meer en meer is toegenomen en dat zulks de aanleiding werd der oprichting van de Curaçaosche Looi- en Kleurstoffen-Maatschappij, welke zich speciaal zal bezighouden met het verwerken van dividivi tot extract. Schr. verwacht van dit bedrijf, dat het veel zal bijdragen tot den bloei van Curaçao.

Verder bevat dit Nr. weder een artikel, thans van „een medewerker te Buitenzorg" over de handelsbetrekkingen van Java met de Vereenigde Staten van Noord-Amerika in 1916.

Junghuhn-Natuurmonument.

Namens de hierna genoemde commissie van het Junghuhn-Natuurmonument is de volgende circulaire verspreid:

Het z.g. Junghuhn-monument was jaren geleden eene eenvoudige obelisk, staande te midden der Gouvernements Kinatuinen te Lembang.

Ten einde er eenige verfraaiing aan te geven, werd dit door den heer H. van Kol, destijds ingenieur te Bandoeng, thans lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, met eenige kleine pilaren omgeven en deze omderling met kettingen verbonden en door den heer P. van Leersum met tjemara's beplant en onderhouden, zoodat het tenminste eenigszins een behoorlijk aanzien had.

Sedert de kinatuinen te Lembang werden afgerooid en dit etablissement werd verlaten, ging het onderhoud in andere handen over en wijl de fondsen hiervoor toen toegezegd, zeer gering waren, kon er weinig of zoo goed als niets aan worden gedaan, zoodat het z.g. monument thans in een meer dan treurigen toestand verkeert.

Voor een zoo groot Natuuronderzoeker, tevens grondlegger der Kina-kultuur op Java, is een dergelijke toestand onwaardig en de heer S. H. Koorders, oprichter der Nederlandsch-Indische Vereeniging tot Natuurbescherming (voor het behoud van natuurmonumenten), besloot hierin verandering te brengen.

Op zijn initiatief werd een commissie samengesteld, bestaande uit de heeren Jhr. L. de Stuers, Resident der Preanger-Regentschappen, als voorzitter, P. Holten als secretaris en als leden de heeren S. H. Koorders, K. A. R. Bosscha en P. van Leersum.

Het zal wel overbodig zijn hier de groote verdiensten op te sommen van den „Javaschen Humboldt", welken naam hij zich ten volle heeft waardig gemaakt, ook als de grondlegger der Kina-cultuur op Java en het was dan ook van de Nederlandsch-Indische Regeering goed gezien, bij zijn terugkomst op Java, in 1855, hem met die cultuur te belasten, als zijnde door zijne onderzoekingen het best bekend met de groeiplaatsen, analoog met de Zuid-Amerikaansche.

Het etablissement Lembang, zijn geliefd verblijf in de laatste jaren van zijn leven, werd in 1862 door hem daargesteld als proeftuin voor de kultuur van kina op open terrein en geringere hoogte. Junghuhn stierf daar den 24en April 1864 met het verlangen te Lembang aan den voet van den Goenoeng Poetri te worden begraven.

De bedoeling der commissie nu is om een hem meer waardig gedenkteeken op te richten in de plaats van den obelisk, die op instorten staat, en daarom heen een park aan te leggen ter grootte van ruim één bouw, waarin o.a. zooveel mogelijk alle soorten kina zullen worden geplant sedert Junghuhn's beheer in kultuur gebracht w. o. de door hem zoo voorgestane Pahudiana.

Voor dit plan is natuurlijk geen gering bedrag noodig, ook voor het onderhoud wanneer aan dit plan uitvoering kan worden gegeven.

De commissie hoopt dan ook geen vergeefsch beroep te doen op alle Directies, Importeurs, Administrateurs en verdere belanghebbenden bij de Kina-kultuur, om een waardig monument tot stand te kunnen brengen, een eereschuld aan de nagedachtenis van een man van zeldzaam groote verdiensten en van den grondlegger der Kina-cultuur.

Het terrein werd door den Resident der Preanger-Regentschappen bij besluit van 16 Juni 1917 op voorstel van het bestuur der Ned.-Indische Vereeniging tot Natuurbescherming, voorloopig tot Natuurmonument verklaard, in afwachting van de door de Regeering ter zake te nemen beschikking, in verband met Staatsblad 1916 No. 278.

Ten slotte het verzoek de bijdragen te storten bij het Agentschap der Nederlandsch-Indische Handelsbank te Bandoeng, wat Indië betreft en wat Holland aangaat bij het hoofdkantoor dier instelling te Amsterdam.

Papierfabricage en fabrieksnijverheid in Ned.-Indië.

Als mededeeling No. 2 van de Commissie tot ontwikkeling van de fabrieksnijverheid in Ned.-Indië, verscheen ter Landsdrukkerij te Batavia een geschrift over de „Fabricage van papier en aanverwante halfstoffen in Ned.-Indië", samengesteld door Jhr. J. C. van Reigersberg Versluys, gedelegeerd lid van genoemde commissie.

Het door den heer v. R. V. blijkbaar met degelijke kennis van zaken behandelde onderwerp is niet nieuw; integendeel er bestaat een uitgebreide literatuur over de kansen van een papier-industrie in Indië. De opgave van den schr. aan het eind zijner brochure is dan ook verre van compleet. Zoo maakt hij o.a. geen melding van een geschrift van 1876, gedrukt op papier van bamboe vervaardigd (Arnhem, P. Gouda Quint), getiteld „Bamboe en ampas als grondstoffen voor papierbereiding", welk geschrift ook thans nog, naar het wil voorkomen, volle aandacht verdient.

Van de hand van Jhr. van Reigersberg Versluys verscheen tevens een studie over de fabrieksnijverheid in Nederlandsch-Indië. Praeadvies, uitgebracht voor de Vereeniging voor Studie van Koloniaal Maatschappelijke Vraagstukken (Batavia, Ruygrok en Co., Aug. 1917).

Ons Land.

Het Nr. van 29 Nov. van dit veertiendaagsch tijdschrift vestigt de aandacht op een artikel van den heer

B. Boekhoudt, gep. districts-commissaris in de West, waarin deze de wenschelijkheid betoogt van een verkoop onzer West-Indische bezittingen. Naar aanleiding van dat artikel bevatte de Prov. Gron. Cour. een ironische beschouwing „Een ruim perspectief", welke eveneens in „Ons Land" is overgenomen. De redactie zal nader hierop terug komen.

Volkenkundige Opstellen.

Aldus de titel eener nieuwe reeks publicatiën van het Koloniaal Instituut (De ondertitel luidt: Mededeeling No. IX. Afdeeling Volkenkunde No. 3).

Deze eerste bundel bevat eene geïllustreerde studie van Dr. J. P. Kleiweg de Zwaan over schedels van Tanimbar, met velerlei andere interessante mededeelingen over de bevolking dezer eilanden.

Voorts een beschouwing (eveneens geïllustreerd) over ornamentkunst van Seram, door den heer H. F. E. Visser.

De Ingenieur.

No. 49 van dit weekblad bevat een korte beschouwing van Ir. R. A. van Sandick, naar aanleiding der instelling van een „Dienst voor waterkracht en electriciteit in Ned.-Indië", behoorende tot het Departement der Gouvernementsbedrijven (Javasche Courant van 17 Aug. 1917, No. 66). Schr. hoopt, dat voor dezen tak van dienst de jonge Nederlandsche ingenieurs niet achter gesteld zullen worden bij buitenlandsche, speciaal Zwitsersche, die blijkens een advertentie in de „Schweizerische Bauzeitung" van 24 Nov. j.l. worden aangemoedigd om in Ned.-Indischen Staatsdienst te treden.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 49: De Suikerhandel op Java, de crisis van 1917 en mogelijke maatregelen om herhaling te voorkomen, voordracht door Th. G. H. Stibbe. — Koloniale volkenkunde. — Junghuhn. — Natuurmonument. — Voorloopige taxatie van den Amerikaanschen beetwortelsuikeroogst van 1917-18. — De begrooting van Ned.-Indië voor 1918. — De overzeesche handel en de oorlog. — Cultuurberichten. — Kleine mededeelingen, zoomede de overige wekelijksche rubrieken.

Nederlandsche Zendingsbode.

In het Nr. van 1 Dec. het vervolg van het overzicht der verschillende zendingscorporaties; thans o.m. opgaven betreffende Nederlandsch West-Indië.

Maandbericht Nederlandsch Zendelinggenootschap.

In het Dec.-Nr. de mededeeling, dat met ingang van 1 Jan. 1918 het maandblad wordt samengesmolten met de Berichten der Utrechtsche Zendingsvereeniging (Hoofdaanleiding: papiernood en stijging van drukkosten). — Verder eenige gegevens over het zendingswerk in 1916, waaruit het volgende: In het geheel telde het Nederl. Zendel. Genootschap (arbeidsveld: Oost-Java, Deli, Minahassa, Bolaäng-Mongondow, Posso) in 1916 25 ressorten; 18 zendelingen; 187 inlandsche voorgangers en helpers; 240 gemeenten; 23462 gemeente leden; 540 aangenomenen; 1560 gedoopten. Het aantal kerkgangers bedroeg 's Zondags te zamen 14660; het aantal scholen 162; dat der ingeschreven leerlingen 11208.

West-Indië.

No. 3 van den 2en jaarg. (Sept. 1917) van het driemaandelijksche tijdschrift voor Suriname en Curaçao „West-Indië" opent met een beschouwing van J. J. Leys over den toestand van den landbouw in de kolonie Suriname. — J. R. C. Gonggrijp schrijft een artikel over cocosaanplantingen en Dr. G. Stahel over proeven met impregneeren van hoedenstroo. — Overigens korte stukjes over allerlei onderwerpen.

De Indische Gids.

Inhoud van de Dec. afl. Het burgerlijk bewijsrecht, in het bijzonder in zake grondenrecht, door Mr. H. A. Idema, landraadvoorzitter te Sampang. — De landbouw- en diergeneeskundige hoogescholen, door Dr. A. H. Berkhout. — De wederwaardigheden van Hendrik Zwaardecroon in Indië na zijn aftreden als Gouverneur-Generaal, 7 Aug. 1725 tot 12 Augustus 1728, door A. K. A. Gijsberti Hodenpijl. — Varia: Regentenbond. — Tramplannen in Zuid-Celebes. Enz. — Maandelijksche revue van brochures enz. — Koloniale literatuur. — Wetenschap en industrie (Djambi aardolie maatschappij. — Gouvernements rubbercultuur. Enz.) — Bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. M.

Over de verwanten van de Indonesiërs.

Over dit onderwerp handelt de rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het hoogleeraarsambt aan de Universiteit van Amsterdam op Maandag 3 Dec. j.l., door J. C. van Eerde (in druk verschenen bij J. H. de Bussy te Amsterdam).

De dagbladen gaven reeds min of meer uitvoerige overzichten van deze rede, terwijl ook de Ind. Mercuur van 7 dezer de hoofdzaken van het door Prof. van Eerde gesprokene weergeeft.

De militaire dienstplicht in Ned.-Indië.

Bij Gebr. van Cleef te 's-Hage verscheen een brochure over een zeer actueel onderwerp. Ze is getiteld: Het nieuwe artikel 113 Regeeringsreglement en het Koninklijk besluit tot regeling van den militairen dienstplicht voor Europeanen in Nederlandsch-Indië. Met toelichtingen, door H. Bakker, Luit.-Kol. v. d. Gen. Staf N.-I. L.

Oude Nederlandsche zeevaarders gehuldigd.

In het vorige jaar verscheen te New-York bij de „Century Co." een boekwerk van ruim 300 blz. met een groot aantal illustraties, getiteld: „The golden book of the Dutch navigators". De schrijver, Hendrik Willem van Loon, auteur van „The fall of the Dutch Republic" etc., geeft in zijn jongste werk aan de hand van de oude gedrukte reisjournalen een overzicht van hetgeen zeevaarders en ontdekkingsreizigers als Jan Huygen van Linschoten, Willem Barents, Olivier van Noort, Schouten, Roggeveen e.a. hebben bijgedragen tot den roem van Nederland.

Indië. Geïllustreerd weekblad.

In het mooi geïllustreerde Nr. 36 o.a. de volgende opstellen: De Minangkabauers (vervolg). — Het Indisch studenten-congres te Leiden 23-24 November 1917. — Grootsch werk in tijden van druk, door Prof. Dr. A. W. Nieuwenhuis (handelt over wetenschappelijk onderzoek in den Indischen Archipel). — Naar 't meer van Tjangkoeang (wordt vervolgd).

Rechtsbedeeling in Ned.-Indië.

Ter landsdrukkerij te Batavia is verschenen de statistiek der rechtsbedeeling in Nederlandsch-Indië over het jaar 1912.

Mededeelingen.

Van het Informatie-bureau:
(Heulstraat 17, Den Haag).

Uitzending naar Nederl.-Indië van een ambtenaar, bekend met de behandeling van dienstplicht-aangelegenheden.

Ten behoeve van het Departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië zal worden uitgezonden een ambtenaar, die reeds als Nederlandsch Rijks-, provinciaal of gemeenteambtenaar met de zelfstandige behandeling van militiezaken belast is geweest.

De bezoldiging bedraagt *f* 250 (tweehonderd vijftig gulden) 's maands, met vijf driejaarlijksche verhoogingen elk van *f* 50 (vijftig gulden) 's maands, opklimmende tot eene hoogste maandelijksche bezoldiging van *f* 500 (vijfhonderd gulden).

Naar gelang van de verkregen ervaring kunnen reeds dadelijk eene of meer verhoogingen worden toegekend.

Vereischt wordt het diploma van candidaat-gemeente-secretaris.

Rijks- en gemeentedienst telt mede voor pensioen.

Aan de uitzending is verbonden:

a. overtocht voor landsrekening als reiziger der 2de klasse, c.q. ook voor het wettig gezin;

b. eene vergoeding voor uitrustingskosten, ten bedrage van *f* 1250 (een duizend tweehonderd vijftig gulden);

c. voor gehuwden uitkeering van eene maand ambtsbezoldiging als tegemoetkoming in de verplichte huwelijksbijdrage ten behoeve van het Weduwen- en Weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië;

d. eene voorloopige bezoldiging van *f* 150 (eenhonderd vijftig gulden) 's maands, ingaande met den dag van inscheping tot dien waarop de ambtsbezoldiging ingaat.

Zij, die voor plaatsing in aanmerking wenschen te komen, behooren zich zoo spoedig mogelijk bij verzoekschrift, dat aan het Departement van Koloniën moet worden gericht, te wenden tot de 9de Afdeeling (Personeele Zaken, burgerlijke dienst) van dat Departement, onder overlegging van eene beschrijving van opleiding en levensloop.

In het adres moet worden vermeld of de candidaat gehuwd is en c.q. het aantal zijner kinderen, benevens de datum van geboorte.

(Nederlandsche Staatscourant van
21 November 1917 No. 273).

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Handwerklessen.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
W. G. HAUFF, Voorzitter der Federatie van Ned. Stenografie-leeraren in Ned.-Oost-Indië, Vaartweg 75, Hilversum. — Maleisch. — Boekhouding b. d. Suiker-Industrie volgens The Decimal Classification and Relativ Index by Melvil Dewey.
IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Korte Singel 36, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).
MAS SAMSI, Leeraar Mal. taal aan de Handelsschool te Rotterdam, Schietbaanlaan 19, Rotterdam — Javaansch. — Maleisch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—**;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West: **De Kolonie Suriname,** door REMAN IRÜS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.